

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΘΕΩΡΙΑ, ΑΝΑΛΥΣΗ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	Νομική / Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
ΤΜΗΜΑ	Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΠΜΣ Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ: χειμερινό
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Πολιτικός Λόγος και Επικοινωνία: Θεωρία, Ανάλυση, Μεθοδολογικές Εφαρμογές
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: 3 ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ: 6
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδικού υποβάθρου (ΜΥΕ), Ελεύθερης Επιλογής (ΕΕ)
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	Δεν απαιτούνται
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Όχι
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος, οι φοιτητές και οι φοιτήτριες αναμένεται να είναι σε θέση να:

- κατανοούν τις βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις στη μελέτη του πολιτικού λόγου, από τη ρητορική της αρχαιότητας έως τις σύγχρονες μεθόδους κριτικής ανάλυσης,
- εφαρμόζουν συγκεκριμένες μεθοδολογικές εργαλειοθήκες (ανάλυση πλαισίου, κριτική ανάλυση λόγου, θεωρία του λόγου των Laclau/Mouffe) στην εξέταση πολιτικών κειμένων,
- αναλύουν λόγους από διαφορετικά πολιτικά περιβάλλοντα: κοινοβουλευτικές συνεδριάσεις, προεκλογικές καμπάνιες, διεθνή διπλωματία, κοινωνικά κινήματα, ψηφιακά μέσα,
- αναγνωρίζουν ρητορικές στρατηγικές, ιδεολογικές κατασκευές, μηχανισμούς αποκλεισμού, συναισθηματικούς ορίζοντες και ταυτοτικές διεκδικήσεις μέσα στον πολιτικό λόγο,
- συσχετίζουν το λόγο με ευρύτερες κοινωνικές, ιστορικές και εξουσιαστικές δομές,
- εφαρμόζουν κριτική σκέψη στην ανάλυση σύγχρονων φαινομένων όπως ο λαϊκισμός, η αντιπροσώπευση, ο εθνικισμός και η πολιτική επικοινωνία στα νέα μέσα και τις πλατφόρμες των social media,
- παράγουν τεκμηριωμένη γραπτή ανάλυση πολιτικών λόγων με κατάλληλη μεθοδολογική τεκμηρίωση.

Γενικές Ικανότητες

Οι φοιτήτριες και οι φοιτητές αναμένεται να αναπτύξουν:

- κριτική ανάγνωση και ανάλυση πολιτικών κειμένων και εικόνων,
- ικανότητα εφαρμογής θεωρητικών εργαλείων σε εμπειρικό υλικό,
- δεξιότητες αξιοποίησης αρχειακών πηγών, ψηφιακών σωμάτων κειμένων (corpora) και οπτικοακουστικού υλικού,
- ικανότητα προφορικής παρουσίασης αναλυτικών επιχειρημάτων,

- δεξιότητες ακαδημαϊκής γραφής και τεκμηριωμένης επιχειρηματολογίας,
- ικανότητα αυτόνομης και ομαδικής ερευνητικής εργασίας.

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα εισάγει τους φοιτητές στη θεωρία και την πράξη της ανάλυσης πολιτικού λόγου, με έμφαση στη διεπιστημονική σύνθεση μεθόδων από τη γλωσσολογία, τη ρητορική, την πολιτική φιλοσοφία και την κοινωνιολογία. Αρθρώνεται σε πέντε θεματικές ενότητες:

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄: Από τη Ρητορική στην Ανάλυση Λόγου — Θεωρητικά Θεμέλια

Η ενότητα χαρτογραφεί την ιστορική πορεία από την αρχαία ρητορική στη σύγχρονη γλωσσολογική και κοινωνιολογική προσέγγιση του λόγου. Εξετάζονται τα βασικά ερωτήματα του πεδίου: τι είναι «λόγος», πώς συγκροτεί πολιτικές πραγματικότητες, και ποια η σχέση του με εξουσία και ιδεολογία.

- Αριστοτέλης και η τριμερής δομή της ρητορικής: ήθος, πάθος, λόγος
- Σύγχρονη γλωσσολογία: Austin, Searle και η θεωρία των γλωσσικών πράξεων
- Φαινομενολογία (Berger/Luckman)
- Θεωρία του Μύθου (Barthes)
- Foucault: αρχαιολογία της γνώσης, λόγος και εξουσία
- Gramsci: ηγεμονία και πολιτισμική ηγεμονία
- Βασικές έννοιες: κείμενο, πλαίσιο, πραγματολογία, φαινομενολογία, αφήγηση, ταυτότητα

ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄: Μέθοδοι Ανάλυσης Πολιτικού Λόγου

Παρουσιάζονται οι κυριότερες μεθοδολογικές προσεγγίσεις, με ιδιαίτερη έμφαση στην πρακτική εφαρμογή τους σε πολιτικά κείμενα. Κάθε μέθοδος συζητείται με βάση εμπειρικά παραδείγματα από ελληνική και διεθνή πολιτική.

- Κριτική Ανάλυση Λόγου (Critical Discourse Analysis / CDA): Fairclough, van Dijk, Wodak
- Θεωρία των Κοινωνικών Λόγων: Laclau & Mouffe — αιτήματα, κόμβοι, κενά σημαίνοντα, αντιπαράθεση
- Ανάλυση Πλαισίωσης (Framing Analysis): Goffman, Entman — πώς η γλώσσα ορίζει πολιτικά ζητήματα
- Αφηγηματική ανάλυση και πολιτικοί μύθοι
- Ποσοτικές και ψηφιακές μέθοδοι: corpus linguistics

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ΄: Λαϊκισμός, Ιδεολογία και Ταυτότητα

Εξετάζεται η σύγχρονη βιβλιογραφία για τον λαϊκισμό ως λογική λόγου, καθώς και η κατασκευή πολιτικών ταυτοτήτων μέσω γλωσσικών μηχανισμών. Αναλύονται παραδείγματα από ευρωπαϊκά και άλλα πολιτικά συστήματα.

- Λαϊκισμός ως λόγος: Laclau, Mudde, Mouffe — συγκλίσεις και διαφορές
- Ο λόγος του «λαού» και των «ελίτ»: ρητορικές κατασκευές και πολιτικά αποτελέσματα
- Εθνικισμός και λόγος: η κατασκευή του «εθνικού εαυτού» και του «άλλου»
- Φύλο, φυλή και τάξη στον πολιτικό λόγο
- Μελέτες περίπτωσης: λαϊκισμός στην Ελλάδα, Ιταλία, Γαλλία, Ουγγαρία, ΗΠΑ, Λατινική Αμερική

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ΄: Πολιτικός Λόγος σε Θεσμικά και Ψηφιακά Περιβάλλοντα

Εξετάζεται ο πολιτικός λόγος σε συγκεκριμένα θεσμικά και επικοινωνιακά περιβάλλοντα, με ιδιαίτερη προσοχή στις μεταμορφώσεις που επιφέρουν τα ψηφιακά μέσα.

- Κοινοβουλευτικός λόγος: τελετουργία, επιχειρηματολογία, πόλωση
- Προεκλογικός λόγος και πολιτική διαφήμιση: εικόνα, αφήγηση, συναίσθημα
- Διπλωματικός λόγος και διεθνής επικοινωνία
- Λόγος κοινωνικών κινήματων: διεκδίκηση, αντιπαράθεση, αναπλαισίωση
- Πολιτικός λόγος στα κοινωνικά δίκτυα: Twitter/X, TikTok, Facebook — νέες ρητορικές μορφές
- Παραπληροφόρηση, «εναλλακτικά γεγονότα» και η κρίση της επιτελεστικής λογικής
- Ρητορική Μίσους/Hate Speech και ευάλωτες ομάδες

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε΄: Εφαρμοσμένη Ανάλυση — Εργαστήριο Κειμένων

Η τελευταία ενότητα λειτουργεί ως εργαστήριο: οι φοιτητές εφαρμόζουν τις μεθόδους που έχουν διδαχτεί σε πρωτογενές υλικό, αναπτύσσουν δεξιότητες ακαδημαϊκής ανάλυσης και παρουσιάζουν τα ευρήματά τους. Τα κείμενα επιλέγονται από το ελληνικό και το διεθνές πολιτικό πεδίο.

- Ανάλυση εκλογικών προγραμμάτων και κυβερνητικών δηλώσεων
- Ανάλυση λόγων σε κρίσιμα ιστορικά σημεία (μεταπολίτευση, μνημόνια, πανδημία)
- Ανάλυση ψηφιακού λόγου: hashtag campaigns, viral πολιτικά βίντεο
- Συγκριτική ανάλυση λόγου σε διαφορετικά πολιτικά συστήματα
- Παρουσίαση ατομικών και ομαδικών αναλυτικών εργασιών

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Πρόσωπο με πρόσωπο
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση Τ.Π.Ε. στη διδασκαλία. Υποστήριξη μαθησιακής διαδικασίας μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας e-class: διδακτικό υλικό, αρχεία κειμένων, βιβλιογραφία, χρήσιμοι σύνδεσμοι. Χρήση εργαλείων ψηφιακής ανάλυσης κειμένου (corpus analysis tools) στο εργαστηριακό τμήμα του μαθήματος. Τρόποι επικοινωνίας: ηλεκτρονική αλληλογραφία, ανακοινώσεις στο e-class.
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα /Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου (ώρες) Διαλέξεις 39 Εργαστηριακές ασκήσεις ανάλυσης κειμένων 20 Αυτοτελής μελέτη και βιβλιογραφική έρευνα 35 Προετοιμασία εργασιών (ατομικών και ομαδικών) 36 Αυτοτελής μελέτη για την τελική γραπτή εξέταση 20 Σύνολο μαθήματος: 150 ώρες
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Γλώσσα αξιολόγησης: Ελληνική Μέθοδος αξιολόγησης: • Ατομική αναλυτική εργασία (ανάλυση πολιτικού κειμένου, 3.000-4000 λέξεις): 30% • Ομαδική παρουσίαση εφαρμοσμένης ανάλυσης: 20% • Ενεργός συμμετοχή στις ασκήσεις κειμένων: 10% • Τελική γραπτή εξέταση: 40%

5. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Αριστοτέλης, Ρητορική, 2 τόμοι, Θεσσαλονίκη: Ζήτρος, 2002.
 Βανδώρας, Σωτήρης, Εισαγωγή στις πολιτικές ιδεολογίες, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα – Αποθετήριο "Κάλλιπος", 2016.
 Barthes, Roland, Μυθολογίες, Αθήνα: Ράππας, 1979.
 Berger, Peter, και Luckman, Thomas, Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας, Αθήνα: νήσος, 2003.
 Δοξιάδης, Κύρκος, Ανάλυση λόγου: κοινωνικο-φιλοσοφική θεμελίωση, Αθήνα: Πλέθρον, 2008.
 Howarth, David, Η έννοια του λόγου, Αθήνα: Πολύτροπον, 2008.
 Howarth, David, Norval, Aletta, και Stavrakakis, Yannis (επιμ.) Discourse Theory and Political Analysis, Manchester: Manchester University Press, 2000.
 Howarth, David και Torfing, Jacob (επιμ.) Discourse Theory in European Politics, Λονδίνο: Palgrave Macmillan, 2005.
 Jorgensen, Marianne και Philips, Louise, Ανάλυση λόγου: Θεωρία και μέθοδος, Αθήνα: Παπαζήσης, 2009.

Σεβαστάκης, Νικόλας & Σταυρακάκης, Γιάννης, Λαϊκισμός, αντιλαϊκισμός και κρίση, Αθήνα: Νεφέλη, 2012.

Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal, Ηγεμονία και σοσιαλιστική στρατηγική, Τρίκαλα: Επέκεινα, 2021

Laclau, Ernesto, Για την επανάσταση της εποχής μας, Αθήνα: νήσος, 1997.

Αγγλόγλωσση βιβλιογραφία

- Martín-Barbero, J. (1993). *Communication, culture and hegemony: From the media to mediations* (E. Fox & R. A. White, Trans.). SAGE Publications. Fairclough, N., *Language and Power*, London, Longman, 1989.
- Fairclough, N., *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*, London, Routledge, 2003.
- Laclau, E., *On Populist Reason*, London, Verso, 2005.
- Lakoff, G. & Johnson, M., *Metaphors We Live By*, Chicago, University of Chicago Press, 1980.
- Mudde, C. & Kaltwasser, C. R., *Populism: A Very Short Introduction*, Oxford, Oxford University Press, 2017.
- Mouffe, C., *For a Left Populism*, London, Verso, 2018.
- van Dijk, T. A., *Ideology: A Multidisciplinary Approach*, London, Sage, 1998.
- Wodak, R. & Meyer, M. (eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis*, London, Sage, 2001.
- Entman, R. M., 'Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm', *Journal of Communication*, 43(4), 1993.
- Goffman, E., *Frame Analysis*, New York, Harper & Row, 1974.
- Foucault, M., *The Archaeology of Knowledge*, London, Tavistock, 1972.
- Jäger, S., *Kritische Diskursanalyse*, Duisburg, DISS, 1993. (σε αγγλική μετάφραση)
- Eatwell, R. & Goodwin, M., *National Populism: The Revolt Against Liberal Democracy*, London, Pelican, 2018.

6. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ

Η Ανάλυση Πολιτικού Λόγου αποτελεί ένα από τα δυναμικότερα διεπιστημονικά πεδία των σύγχρονων κοινωνικών επιστημών, συνδυάζοντας πολιτική θεωρία, γλωσσολογία, κοινωνιολογία και ιστορία. Παρά τη διεθνή του εδραίωση, παραμένει υποεκπροσωπημένο στα ελληνικά πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών.

Το μάθημα θα προσφέρει στους φοιτητές του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης ένα ουσιαστικό αναλυτικό εργαλείο: την ικανότητα να διαβάζουν κριτικά τον πολιτικό λόγο, να εντοπίζουν τους ιδεολογικούς μηχανισμούς που διέπουν τη δημόσια επικοινωνία, και να κατανοούν πώς η γλώσσα συγκροτεί — και όχι απλώς αντανακλά — πολιτικές πραγματικότητες.

Η επικαιρότητα του μαθήματος είναι προφανής: σε μια εποχή όπου ο λαϊκισμός, η παραπληροφόρηση και η πόλωση αναδιαμορφώνουν τα δημοκρατικά συστήματα, η ικανότητα ανάλυσης του πολιτικού λόγου αποτελεί θεμελιώδη επαγγελματική και πολιτική δεξιότητα για τους αποφοίτους των κοινωνικών επιστημών.